

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2022. № 6.

DOI: 10.32702/2307-2105.2022.6.2

УДК: 338.1

I. В. Крючкова

д. е. н., головний науковий співробітник,

Інститут економіки та прогнозування НАН України

ORCID ID: 0000-0002-5429-0870

ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ДЖЕРЕЛА РОЗБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

I. Kriuchkova,

Doctor of Economic Sciences,

Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine

INTERNAL AND EXTERNAL SOURCES OF UKRAINIAN ECONOMY REBUILDING

У статті наведено результати дослідження внутрішніх джерел розвитку економіки України, а саме - валового заощадження (ВЗ) в розрізі інституційних секторів економіки (ICE) у довоєнні роки та складові падіння його рівня у 2022 р. Виявлено, що експертні оцінки зниження ВВП у 2022р. недостатньо враховують масштаб та структурні зміни у формуванні доходів інституційних секторів, що не дозволяє ґрунтовно оцінити скорочення внутрішніх джерел підтримки економіки України. Акцентовано увагу на тому, що у 2022р. відбулися кардинальні зміни у обсягах поточних та капітальних трансфертів, одержаних від інших країн, потреба у яких зростатиме у повоєнні роки. Зроблено висновок, що у 2022 році зменшення заробітної плати в доходах населення частково компенсується грошовою допомогою українцям, які знайшли тимчасовий притулок за кордоном, або у більш безпечних регіонах України. При цьому валове заощадження населення

залишається від'ємним, оскільки споживчі витрати знижуються меншими темпами, ніж доходи. У секторі загального державного управління, де вагомі капітальні та споживчі витрати фінансуються зовнішніми запозиченнями, теж продовжується нарощення від'ємних параметрів ВЗ. Зроблено висновок, що на тлі реального падіння валового нагромадження основного капіталу (ВНОК) відбуваються кардинальні структурні зміни, як у джерелах його фінансування, так і у розрізі видів нефінансових активів. У поточному році головним джерелом фінансування ВНОК стають зовнішні запозичення у вигляді оборонної допомоги Україні. Це призводить до вагомого зростання частки нефінансових активів у вигляді систем озброєння та скорочення частки машин та обладнання. Знищення ворогом важливих для країни виробничих потужностей та повоєнне відновлення економічної діяльності потребує зворотного руху. Але у найближчі три роки головним джерелом стають зовнішні джерела, а складовою валового нагромадження капіталу - приріст запасів матеріальних оборотних коштів із-за нарощення незавершеного будівництва. Лише пізніше, коли будівельні об'єкти будуть вводитися у експлуатацію, рівень валового нагромадження основного капіталу та виробничі потужності – зростуть. Розглянуто основні форми надання України зовнішніх джерел відновлення її багатопланової інфраструктури та виробничих потужностей. .

The article presents the results of a study of domestic sources economic development in Ukraine, namely - gross saving (GS) by the institutional sectors of the economy (ISE) in the prewar years and components of its decline in 2022. It was found that expert estimates of falling GDP in 2022 do not take into account the scale and structural changes in the formation of revenues of institutional sectors, which does not allow to thoroughly assess the reduction of domestic sources of support the Ukraine's economy. Emphasis is placed on the fact that in 2022 there have been big changes in the volume of current and capital transfers received from other countries, the need for which will increase in the postwar

years. It is concluded that in 2022 the decrease in wages in the income of the population is partially offset by financial assistance to ukrainians who have found temporary shelter abroad, or in safer regions of Ukraine. At the same time, as consumer spending is declining at a slower pace than income, the GS of the population remain negative, In the general government sector, where significant capital and consumer expenditures are financed by external borrowing, the negative parameters of the GS continue to increase. It is concluded that against the background of a real decline in gross fixed capital formation (GFCF) there are radical structural changes, both in the sources of its financing and in terms of types of non-financial assets. This year, the main source of funding for the GFCF is external borrowing in the form of defense assistance to Ukraine. This leads to a significant increase in the share of non-financial assets in the form of weapons systems and reducing the share of machinery and equipment. The enemy's destruction of important production facilities and the post-war resumption of economic activity require a reversal. But in the next three years, the main source will be external, and part of the gross capital formation- an increase the changes in inventories due to the increase in unfinished construction. Only later, when the construction sites are put into operation, the level of gross fixed capital formation and production capacity will increase. The main ways of providing Ukraine with external sources for the restoration of its multifaceted infrastructure and production capacity are considered.

Ключові слова: *структурні чинники, валове заощадження, валове нагромадження основного капіталу, інституційні сектори економіки, капітальні трансферти, соціальні трансферти, виробничі потужності.*

Keywords: *structural factors, gross saving, gross fixed capital formation, institutional sectors of the economy, capital transfers, social transfers, production capacity.*

Постановка проблеми. Розпочата з боку РФ війна проти України призвела до значних людських та матеріальних втрат. За деякими оцінками у 2022р в Україні можуть удвічі зменшитися виробничі потужності. Значної шкоди зазнала транспортна, виробнича та соціальна інфраструктура. Мільйони людей виїхали за кордон, або перемістилися у спокійніші регіони України, але багатьом фактично нема куди повертатися із-за втрати житла. Масштаби та швидкість поточної та майбутньої відбудови України, залежать від рівня внутрішнього та зовнішнього ресурсного забезпечення. У 2022р. внутрішній ресурс у формі валового заощадження спустився нижче нуля із-за його падіння у секторі загального державного управління та у секторі домашніх господарств. Детальний аналіз складових валового заощадження та перспектив зміни його рівня в розрізі інституційних секторів економіки, а також розгляд варіантів збільшення зовнішніх джерел поточної підтримки та повоєнної розбудови є важливим практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За оперативними оцінками ДССУ реальний ВВП у I кварталі 2022 року зменшився порівняно з попереднім кварталом на 19,3% (з урахуванням сезонного фактору), а порівняно з I кварталом 2021 року – на 15,1% [1]. Щодо можливих варіантів глибини падіння ВВП у 2022р. найбільш песимістичними є оцінки Світового банку - до 45,1% [2], МВФ – до 35% [3], а ЄБРР - до 30% [4]. НБУ поки що не дає своїх прогнозів. При цьому Світовим банком очікується двократне зменшення споживчих витрат і зниження рівня валових інвестицій до 11,1% ВВП, а також зростання державного боргу до 90,7% ВВП.

Зазначені прогнози недостатньо враховують структурні чинники формування внутрішніх джерел розвитку, масштаби та специфіку впливу зовнішніх джерел на формування доходів та витрат інституційних секторів економіки України у 2022р., що не дозволяє ґрунтовно оцінити параметри падіння рівня валового заощадження та валових капітальних витрат. Поза увагою залишилися кардинальні зміни у структурі доходів домашніх господарств та у секторі загального державного управління, а також зміни в

обсягах та структурі валового нагромадження основного капіталу в розрізі нефінансових активів.

Метою статті є проведення дослідження чинників формування валового заощадження (ВЗ) та складових валового нагромадження капіталу в розрізі інституційних секторів економіки у довоєнні роки та виявлення основних причин зниження його рівня у 2022 р., що дозволяє більш розгорнуто побачити проблеми та можливі ризики формування необхідної ресурсної бази, включаючи внутрішні та зовнішні джерела, для повоєнної розбудови економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

До 2021 року в Україні спостерігалася негативна тенденція зниження рівня валового заощадження, що стримувало підвищення рівня валового нагромадження основного капіталу (Табл.1). При цьому зміни структурних складових валового заощадження в розрізі інституційних секторів економіки засвідчують, що в останні роки, особливо в ковідні 2020 та 2021 роки в країні рівень валового заощадження виявився майже удвічі нижчим за той, що був необхідним для прискорення інвестиційної динаміки. Особливо недостатнім був рівень валового заощадження в секторі загального державного управління (ЗДУ) та у секторі домашніх господарств (ДГ).

Нарощення чистого запозичення у зазначених секторах економіки дозволило дещо підвищити секторне валове капіталоутворення, але не вирішило проблеми підвищення рівня валового нагромадження основного капіталу в цілому. У секторі нефінансових корпорацій (НК) у 2021 р. спостерігалася аномальне зменшення рівня ВНОК порівняно з наявними секторними ресурсами у формі ВЗ, що посилює дефіцит у національних джерелах розвитку напередодні війни.

Традиційно головний внесок у валове нагромадження основного капіталу залишилося за нефінансовими корпораціями, але попри урядові спроби мотивувати вітчизняних інвесторів до активації інвестицій їх участь

значно зменшилася у ковідні 2020 та 2021 рр.. Водночас роль сектора загального державного управління та сектора домашніх господарств суттєво зросла, але не по причині реального зростання їх інвестиційної активності, а по причині часткового «вибуття» з процесу інвестування нефінансових корпорацій.

Таблиця 1. Показники інституційних секторів економіки у % до валового наявного доходу загалом

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Валове заощадження	19,9	18,8	16,1	13,1	11,5	11,7	12,5
Нефінансові корпорації	15,3	15,6	9,6	7,3	7,9	8,7	11,9
Фінансові корпорації	0,1	0,4	1,5	1,4	-0,2	-0,7	1,0
Сектор загального державного управління	1,4	0,6	2,3	1,8	2,2	-0,3	0,6
Домашні господарства	3,1	2,2	2,7	2,6	1,5	3,3	-1,5
Валове нагромадження основного капіталу	12,5	14,7	15,1	17,0	16,7	12,8	12,5
Нефінансові корпорації	9,0	10,9	11,1	12,2	12,1	8,6	8,3
Фінансові корпорації	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,1
Сектор загального державного управління	1,7	2,1	2,3	3,2	3,0	3,0	2,8
Домашні господарства	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3	0,9	1,2
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	2,2	5,9	4,0	0,9	-2,6	-4,3	1,4
Нефінансові корпорації	1,8	6,0	4,1	0,9	-2,7	-4,5	1,3
Фінансові корпорації	0,1	-0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	-0,1
Сектор загального державного управління	0,2	-0,1	-0,1	-0,1	0,1	0,2	0,0
Домашні господарства	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Чисте кредитування (+), Чисте запозичення (-)	5,6	-1,8	-3,0	-4,8	-0,8	3,1	-1,3
Нефінансові корпорації	5,2	-0,2	-5,4	-5,5	-0,9	5,8	3,3
Фінансові корпорації	-0,9	-0,5	1,2	1,0	-0,5	-1,0	0,9
Сектор загального державного управління	-0,3	-1,8	-0,8	-1,8	-2,0	-4,7	-3,1
Домашні господарства	1,5	0,7	2,0	1,5	0,7	2,5	-2,9

Джерело: розраховано автором на базі [5, 6]

Як видно з даних, наведених у табл. табл.2, в Україні найбільш значущу роль у валовому нагромадженні капіталу (ВНК) і особливо у частині зміни запасів матеріальних оборотних коштів (ЗЗМОК) відіграють нефінансові корпорації. Значно менший внесок у сектора загального

державного управління та сектора домашніх господарств.. При цьому в останні 7 років покриття ВНК у нефінансових корпораціях здійснювалося головним чином за рахунок власного валового заощадження, яке у 2015, та у 2020 та 2021 роки секторний валовий наявний дохід навіть перевищив обсяги ВНК, що дозволило отримати надлишок ресурсів у вигляді вищезазначеного чистого кредитування.

Таблиця. 2. Структурні характеристики участі інституційних секторів економіки у складових валового нагромадження капіталу, %

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Валове нагромадження основного капіталу (ВНОК)	100	100	100	100	100	100	100
Нефінансові корпорації	72,2	74,0	73,6	71,8	72,3	67,5	66,5
Фінансові корпорації	1,9	1,6	1,6	1,6	1,5	2,0	1,1
Сектор загального державного управління	13,6	14,4	15,1	18,9	17,9	23,3	22,2
Домашні господарства	11,9	9,6	9,3	7,4	8,1	7,2	10,0
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів (ЗЗМОК)	100	100	100	100	100	100	100
Нефінансові корпорації	81,6	100,8	103,4	107,0	101,5	105,2	95,3
Фінансові корпорації	2,7	-1,0	-0,5	5,8	1,6	0,0	-5,9
Сектор загального державного управління	8,6	-2,0	-1,6	-10,9	-4,4	-5,5	0,8
Домашні господарства	7,2	2,3	-1,2	-1,7	1,2	0,3	9,8
Валове нагромадження капіталу (ВНОК+ЗЗМОК)	100	100	100	100	100	100	100
Нефінансові корпорації	73,6	81,7	79,9	73,6	66,9	48,5	69,3
Фінансові корпорації	2,0	0,9	1,1	1,8	1,5	3,0	0,4
Сектор загального державного управління	12,9	9,7	11,6	17,4	22,0	37,7	20,1
Домашні господарства	11,2	7,5	7,1	6,9	9,4	10,7	10,0

Джерело: розраховано автором на базі [5, 6]

За даними НБУ у 2021р. чисте збільшення зовнішньої позиції реального сектору (без урахування прямих іноземних інвестицій) становило 5.7 млрд дол. США, причому найбільше за рахунок зростання обсягів готівкової валюти поза банками на 5.3 млрд дол. США [7]. Тобто частина ВЗ нефінансових корпорацій замість інвестиційних цілей перетворилась у іноземну готівку.

У секторі ЗДУ на низький рівень валового заощадження накладається від'ємне сальдо капітальних трансфертів (сектор виступає переважно чистим

донором капітальних трансфертів), що змушує уряд перманентно вдаватися до запозичень, які у 2020-2021рр навіть перевищували обсяги секторного валового нагромадження капіталу (див.табл.1).

Сектор домашніх господарств в останні роки (окрім 2021р) мав перевищення валового заощадження над обсягами секторного валового нагромадження капіталу. Зазначене пояснюється диспропорціями у формуванні доходів у підсекторах домашніх господарств, що призводять до низького рівня валового заощадження у підсекторі найманих працівників і виникнення хронічно від'ємних параметрів валового заощадження у підсекторі одержувачів доходу від власності та трансфертів. Так, у 2020р. представники даного підсектора витратили на споживання на 21% більше, ніж їх валовий наявний дохід і отримали від'ємне валове заощадження [Крючкова..].

Довоєнні зміни, що відбувалися у інституційній структурі внутрішніх джерел капіталоутворення та посилення попиту уряду на системи озброєння зумовили зрушення у структурі валового нагромадження основного капіталу в розрізі видів нефінансових активів. Так, з 2015 року у структурі ВНОК із-за зазначеного скорочення рівня валового заощадження у вищезазначених найчисельніших підсекторах домашніх господарств мало місце зниження частки житлових будівель. Водночас політична напруга та загрози з боку РФ вплинули на зростання частки систем озброєння (Табл.3).

У 2022р. війна вплинула на кардинальні зміни у структурі ВНОК, де значно посилилася складова «системи озброєння». Водночас із-за падіння ВВП та бюджетних доходів лівова частина поточних бюджетних витрат та державних соціальних трансфертів стала покриватися запозиченнями. Звідси - валове заощадження сектора ЗДУ, як і сектора ДГ знизиться до значних від'ємних параметрів, в той час як валове нагромадження капіталу відбувається за рахунок зовнішніх джерел. У перші повоєнні роки матиме місце значний дефіцит внутрішніх ресурсів для відновлення виробництва і відбудови усієї інфраструктури України. Тому масштаб та швидкість

відбудови залежатимуть від розміру зовнішнього ресурсного забезпечення та ефективності його використання. Водночас відновлення транспортної, соціальної та житлової інфраструктури, призведе до змін у структурі ВНОК на користь житлових будівель, інших будівель і споруд, а інституційна структура ВНОК - на користь сектора ЗДУ. Можна очікувати, що у структурі ВНК підвищиться частка запасів матеріальних оборотних коштів із-за нарощення незавершеного будівництва.

Таблиця 3. Валове нагромадження основного капіталу в розрізі видів нефінансових активів

Рік	ВНОК	Житлові будівлі	Інші будівлі та споруди	Машини та обладнання	Системи озброєння	Культивовані біологічні ресурси	Продукти інтелектуальної власності
2010	100	16,3	42,5	35,5	0,2	0,5	5,0
2011	100	12,2	44,1	38,9	0,1	0,5	4,2
2012	100	12,4	44,0	38,7	0,3	0,6	4,0
2013	100	15,8	41,4	38,1	0,3	0,9	3,5
2014	100	19,3	38,8	37,2	0,3	0,4	4,0
2015	100	20,5	34,9	38,3	1,7	0,9	3,7
2016	100	16,6	33,4	44,7	1,5	0,7	3,1
2017	100	16,4	32,3	46,2	1,4	0,5	3,2
2018	100	13,9	35,8	43,6	2,9	0,5	3,3
2019	100	13,1	40,1	40,5	2,7	0,7	2,9
2020	100	10,7	40,0	39,6	4,5	0,9	4,3

Джерело [9]

У 2022 р. скорочення виробництва та збільшення соціальних трансфертів з інших країн суттєво вплине на зміни у складових валового наявного доходу в усіх інституційних секторах економіки, але особливо у секторі загального державного управління та секторі домашніх господарств. Якщо у 2021 році соціальні допомоги, крім допомог у натурі, одержані від інших країн були мізерні, а сальдо соціальних трансфертів становило лише 2,5% ВВП (Табл.4), то у 2022 році можна очікувати на значне зростання

зазначених ресурсів у кошику доходів населення, та їх важливу роль у фінансуванні державних соціальних трансфертів, включаючи соціальні трансферти у натурі. Так, країни Групи семи ініціювати бюджетну підтримку України на суму майже 30 мільярдів євро. При цьому близько п'яти мільярдів євро щомісяця має витрачатися, на виплати чиновникам та пенсіонерам, які Україна не може виплатити самостійно [10]. Окрім грантів допомогу планують надавати у формі позик, що вплине на підвищення рівня чистого запозичення сектора ЗДУ. Сума в 30 мільярдів євро передбачає, що військові дії закінчатися протягом року.

Таблиця 4. Показники взаємовідносин України із іншими країнами, у % до ВВП

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Оплата праці найманих працівників	45,3	43,8	47,4	50,1	51,8	51,1	46,1
- в Україні	39,1	36,6	39,3	41,4	43,6	43,7	39,3
- у решті світу	6,2	7,2	8,1	8,8	8,3	7,5	6,8
Соціальні трансферти сплачені іншим країнам	1,3	1,3	1,0	1,2	1,4	2,0	2,1
Соціальні трансферти отримані з інших країн	5,4	5,3	4,5	4,2	5,8	4,8	4,6
Сальдо соціальних трансфертів	4,1	4,0	3,5	3,1	4,4	2,8	2,5
Сальдо капітальних трансфертів	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Дохід від власності, одержаний від інших країн	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2
Дохід від власності, сплачений іншим країнам	2,2	6,3	6,8	8,1	7,4	5,6	9,5
Сальдо доходів від власності	-2,0	-6,1	-6,7	-7,8	-7,0	-5,3	-9,3

Джерело: розраховано автором на базі [11]

У 2022 році у українців, що отримали тимчасовий прихисток за кордоном, а також у внутрішньо переміщених осіб (ВПО) значно підвищиться обсяг отриманих соціальних трансфертів у грошовій та натуральній формі. При цьому міжнародна цільова грошова підтримка для ВПО реалізується спільно з урядом України [12] і орієнтована на підтримку їх споживчих витрат. Однак така підтримка хоч і дозволяє частково компенсувати втрати доходів населення в Україні, але не вплине на

зростання рівня валового заощадження домогосподарств. Хоча частковим компенсатором може стати збільшення отримуваної українцями оплати праці за кордоном за рахунок осіб, що отримали тимчасовий прихисток і знайшли роботу. Якщо у 2021р. така оплата праці становила 6,8% ВВП (Табл.5), то 2022р. цей рівень може підвищитися до 11-12% .

У найближчі повоєнні роки у населення України буде недостатньо власних коштів для відбудови житла, тому вкрай важливо включити усі канали його фінансування. У Верховні Раді зареєстровано законопроект №7353, яким передбачаються виплати від 200 до 800 тисяч гривень для постраждалих від воєнних дій під час виконання своїх службових обов'язків, що, у разі його прийняття вплине на підвищення рівня валового заощадження даної групи громадян. Однак, враховуючи масштаби втрат житлового фонду, для відновлення власного житла у переважної більшості домогосподарств власних коштів не буде. За попередніми розрахунками Київської школи економік на 18 квітня було зруйновано 32 тис квадратних метрів житлового фонду, оцінених у 28,3 лрд. доларів США [13].

Суттєві виплати компенсації українським біженцям і постраждалим від війни можуть бути отримані у разі доступу до десятків мільярдів доларів, які Банк Росії зберігає в США, а також до арештованих активів росіян і російських компаній, які потрапили під санкції. Законопроект Дінгелла-Аптона пропонує змінити чинне законодавство США та відкрити доступ до десятків мільярдів доларів, які Банк Росії зберігає в США на додачу до арештованих активів росіян і російських компаній, які потрапили під санкції, для виплат компенсації українським біженцям і постраждалим від війни [14]. Зазначене, у разі прийняття законопроекту, дозволить значно збільшити інвестиційну спроможність людей, що із-за війни втратили своє житло, щодо його відновити. У цьому контексті також і президент США Джо Байден заявив, що планує надіслати до Конгресу Пропозиції всеосяжний законодавчий пакет для притягнення Росії та російських олігархів до відповідальності за війну проти України. У разі його прийняття будуть

сформовані нові повноваження щодо конфіскації майна, пов'язаного з російською клептократією, що дозволить уряду використовувати виручені кошти на підтримку України та ще більше посилить відповідні правоохоронні інструменти.

У разі залучення зазначених зовнішніх ресурсів для інвестування відновлення повоєнної економіки розшириться потік зовнішніх ресурсів через: капітальні трансферти, пільгові запозичення, а також за рахунок зазначеного доступу до ресурсів окупантів після набуття чинності необхідних законопроектів у країнах-партнерах. Капітальні трансферти, притік яких досі був надзвичайно низьким (див. табл.5), мають стати найвагомішим зовнішнім джерелом повоєнного відновлення економіки. Водночас значно зростуть натуральні капітальні трансферти у вигляді систем озброєння, що приходять і надалі надходитимуть в Україну від різних країн.

Важливий внесок у розбудову економіки України має зробити двостороння допомога, яка може надійти у вигляді грантів, кредитних гарантій, так і натуральних капітальних трансфертів. Урядом України було запропоновано деяким країнам узяти на себе відбудову конкретних об'єктів.

Із-за воєнних дій, що призвели до руйнування виробничої, транспортної та енергетичної інфраструктури, особливо у східних регіонах, великих втрат зазнали нефінансові корпорації. Скорочення виробництва вплинуло на їх валовий прибуток та, відповідно – валове заощадження. Тому процес інвестування відновлення виробничої інфраструктури потребує активної державної підтримки як через відновлення транспортної, енергетичної тощо інфраструктури, так і будівництва стратегічно важливих індустріальних об'єктів за участю державних капітальних вкладень, або різних варіантів державної підтримки, включаючи пільгове кредитування та капітальні трансферти. Вибіркове (в залежності від важливості для економіки об'єкта будівництва) залучення ПІІ та запозичень може здійснюватися під державні гарантії, що знизять ризики інвесторів.

Вагомим системно організованим зовнішнім ресурсом відновлення повоєнної економіки України могло б стати долучення України до європейських структурних фондів, таких як: "Фонд згуртування», «Європейський фонд регіонального розвитку», "Європейський соціальний фонд". Із урахуванням надзвичайної ситуації у Європі це потребує інституційних змін у ЄС та надання статусу Україні проблемного єврорегіону до її вступу у ЄС. Йдеться про реформування інститутів спільного фінансування розвитку проблемних єврорегіонів із урахуванням до нових викликів у європейському просторі. При цьому Європейський соціальний фонд може розширити свої цілі, а саме сприяти освоєнню нових професій та зайнятості внутрішньо переміщеним особам в Україні. Зазначений крок загальмує потенційно високий відтік трудових ресурсів з України у інші країни світу, в той час, як освоєння нових інвестицій, широкі будівельні роботи в Україні потребують значних трудових ресурсів.

Європейський фонд розвитку, виходячи із його головних сфер, може допомогти Україні також у відбудові логістики в галузі постраждалої енергетики, водопостачання, каналізації та міського середовища в цілому. Допомога може бути як фінансова, так і організаційна, особливо для таких заходів, як очищення територій, постраждалих від воєнних дій, у тому числі природних зон; надання тимчасового житла або ремонту життєво важливої інфраструктури, тощо.

Важливою могла б стати також допомога з відновлення працездатності об'єктів соціальної інфраструктури, а саме – закладів охорони здоров'я та освіти; надання тимчасового житла для задоволення потреб відповідного населення; а також забезпечення заходів з охорони культурної спадщини; очищення постраждалих від війни районів, включаючи природні зони. При цьому Фонд може доповнити зусилля уряду України, як шляхом покриття частини державних витрат на зазначені цілі, так і шляхом спрямування європейських рятувальних бригад для реалізації таких задач. Тобто Україні у нагоді може стати сформована діюча інституційна система, відповідальна

за організацію використання ресурсів ЄС, яка у разі її адаптації до українських умов, сприятиме зменшенню юридичних та бюрократичних бар'єрів, які стосуються фінансування реалізації інвестиційних проектів.

Висновки. У 2022р. відбувається падіння ВВП, що супроводжується кардинальним падінням рівня валового заощадження в економіці України та, відповідно – внутрішнього ресурсного забезпечення її відновлення у наступні роки. На перший план виходять зовнішні джерела у вигляді соціальних та капітальних трансфертів і запозичень.

Із зовнішніх джерел найбільші надходження воєнних ресурсів, включаючи фонди оборотних засобів оборони поступатимуть від США. Водночас частина допомоги США матиме не інвестиційний, а споживчий характер, оскільки спрямовуватиметься на інші цілі, включаючи допомогу українським біженцям. Водночас країни Групи семи спрямовують свою допомогу переважно на підтримку споживчих витрат та соціальних трансфертів сектора ЗДУ.

Вагомим ресурсом для відновлення повоєнної економіки України має стати використання ресурсів агресора, включаючи арештовані активи росіян і російських компаній, які потрапили під санкції, що потребує пришвидшення законодавчих змін в країнах-партнерах. Приклади вже запроваджених у цьому напрямку законодавчих ініціатив є в Канаді та США.

Відновленню окремих територій та об'єктів в Україні має сприяти двостороння допомога, яка може надійти у вигляді грантів, кредитних гарантій, капітальних трансфертів тощо.

Важливою складовою зовнішнього ресурсного та інституційного забезпечення може стати прискорене долучення України до європейських структурних фондів. Але такий важливий крок з боку ЄС потребує реформування інститутів спільного фінансування розвитку проблемних євро регіонів із урахуванням нових викликів на європейському просторі. На значну активізацію притоку приватних прямих іноземних інвестицій можна очікувати після набуття Україною статусу члена ЄС.

Поступове відновлення безпечного рівня валового заощадження нефінансових корпорацій та їх кредитоспроможності, а також посилення різних форм державно-приватного партнерства гарантуватимуть поетапне підвищення ролі внутрішніх джерел відновлення повоєнної економіки.

У середньостроковій перспективі інституційна структура ВНОК має змінитися на користь сектора ЗДУ, а структура капіталоутворення на користь приросту запасів матеріальних оборотних коштів із-за зростання частки незавершеного будівництва. Розподілення обсягів ресурсного забезпечення відновлення повоєнної економіки України у часі має враховувати можливості їх освоєння із урахування послідовності інфраструктурного забезпечення та наявних трудових ресурсів.

Література

- 1 Зміна реального ВВП. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення 16.06.2022)
- 2 Обзор экономики Европы и Центральной Азии. Всемирный банк URL: <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update> (дата звернення 10.06.2022)
- 3 Staff country reports. IMF. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/03/10/Ukraine-Request-for-Purchase-under-the-Rapid-Financing-Instrument-and-Cancellation-of-Stand-514148> (Дата звернення 11.06.2022)
- 4 War in Ukraine and inflation slow growth in EBRD regions. EBRD.URL: <https://www.ebrd.com/news/2022/war-in-ukraine-and-inflation-slow-growth-in-ebrd-regions.html> (Дата звернення 06.06.2022)
- 5 Національні рахунки України. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення 14.05.2022)

6 Квартальні національні рахунки за інституційними секторами. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення 10.05.2022)

7 Платіжний баланс у 2021 році. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/State_y.pdf (дата звернення 15.06.2022]

8 Kriuchkova, I.V. (2021) “Formation of institutional structural determinants of endogenous influence on the level of gross saving in Ukraine”, *Ekon. prognozuvannâ* , vol.3, pp. 33-58.

9 Валове нагромадження основного капіталу в розрізі видів нефінансових активів. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення 16.06.2022)

10 Європейська правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/13/687018/>

11 Зведені рахунки. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення 11.06.2022)

12 Офіційний сайт Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://minre.gov.ua/news/vpo-mozhut-otrymaty-mizhnarodnu-groshovu-dopomogu-yaki-programy-dostupni>

13 Загальні збитки інфраструктури. Київська школа економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-dosyagla-84-8-mlrd/>

14 A bill H.R. 7205: Ukrainian Sovereignty Act of 2022.. United States. GovTrack.us. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/117/hr7205/text>

References

1. State Statistics Service of Ukraine (2022), "Change in real GDP", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 16.06.2022).
2. World Bank Group (2022), "Overview of the economies of Europe and Central Asia", available at: <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update> (Accessed 10.06.2022).
3. IMF (2022), "Staff country reports", available at: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/03/10/Ukraine-Request-for-Purchase-under-the-Rapid-Financing-Instrument-and-Cancellation-of-Stand-514148> (Accessed 11.06.2022).
4. EBRD (2022), "War in Ukraine and inflation slow growth in EBRD regions", available at: <https://www.ebrd.com/news/2022/war-in-ukraine-and-inflation-slow-growth-in-ebrd-regions.html> (Accessed 06.06.2022).
5. State Statistics Service of Ukraine (2022), "National accounts of Ukraine", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 14.05.2022).
6. State Statistics Service of Ukraine (2022), "Quarterly national accounts by institutional sectors", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10.05.2022).
7. National Bank of Ukraine (2022), "Balance of payments in 2021", available at: https://bank.gov.ua/files/ES/State_y.pdf (Accessed 15.06.2022).
8. Kriuchkova, I.V. (2021), "Formation of institutional structural determinants of endogenous influence on the level of gross saving in Ukraine", Ekon. prognozuvannâ , vol.3, pp. 33-58.
9. State Statistics Service of Ukraine (2022), "Gross accumulation of fixed capital by types of non-financial assets", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 16.06.2022).

10. epravda (2022), “The G7 countries plan to allocate up to 30 billion euros to Ukraine”, available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/13/687018/> (Accessed 16.06.2022).
11. State Statistics Service of Ukraine (2022), “Consolidated accounts”, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 11.06.2022).
12. Ministry for Reintegration of the Temporary Occupied Territories (2022), “IDPs can receive international financial assistance. What programs are available”, available at: <https://minre.gov.ua/news/vpo-mozhut-otrymaty-mizhnarodnu-groshovu-dopomogu-yaki-programy-dostupni> (Accessed 16.06.2022).
13. Kyiv School of Economics (2022), “Direct damage caused to Ukraine’s infrastructure during the war has reached \$84.8 billion”, available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-dosyagla-84-8-mlrd/> (Accessed 16.06.2022).
14. GovTrack.us (2022), “A bill H.R. 7205: Ukrainian Sovereignty Act of 2022”, available at: <https://www.govtrack.us/congress/bills/117/hr7205/text> (Accessed 16.06.2022).

Стаття надійшла до редакції 20.06.2022 р.